

“Uyuşturucu Rüyalari” Adlı Kitabın İncelenmesi

Analysis of “Drug Dreams” Book

Mustafa Danışman¹

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara

ÖZ

Uyuşturucu bağımlılığı, bireyin zarar verici sonuçlarına rağmen ısrarla madde arama ve kullanma davranışlarını sürdürdüğü, kronik ve yineleyici bir hastalık olarak tanımlanmaktadır. Tedavi sürecinde en sık karşılaşılan sorunlardan biri olan nüks, çoğunlukla yoğun madde kullanım isteği sonucunda ortaya çıkmaktadır. Son yıllarda, bu isteğin klinik olarak izlenmesine katkı sağlayabilecek potansiyel göstergelerden biri olarak “uyuşturucu rüyaları” kavramı ön plana çıkmıştır. Özellikle madde kullanımından uzak kalınan dönemlerde görülen bu rüyalar, bağımlı olunan maddeyi kullanma ya da kullanmaya çalışma temalarını içeren çeşitli içeriklere sahiptir. Claudio Colace tarafından yazılan “Uyuşturucu Rüyalari” adlı kitap, madde bağlantılı rüyaları fenomenolojik, klinik ve kuramsal boyutlarıyla sistematik biçimde ele almaktadır. Yazar, eroin bağımlısı hastalarla yaptığı psikoterapiler sırasında tesadüfen fark ettiğini belirttiği bu rüyaları başlangıçta klinik bir merakla incelemeye başlamış, zamanla konuyu psikanalitik ve nöropsikanalitik düzeyde derinleştirmiştir. Üç ana bölümden oluşan kitabın ilk kısımda uyuşturucu rüyalarının tanımı, yaygınlığı ve içeriği ele alınmakta; ikinci kısımda bu rüyaların klinik kullanımı ve prognostik öngörü değeri tartışılmakta; üçüncü kısımda ise Freud’un rüya kuramı ve modern nöropsikanalitik yaklaşımlar ışığında kuramsal değerlendirmelere yer verilmektedir. “Uyuşturucu Rüyalari” isimli kitap gerek psikodinamik gerekse nöropsikiyatrik açıdan madde bağımlılığı tedavisinde bazı önemli katkılar sunan bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Kitap, bağımlılık tedavisinde çalışan klinisyenler ve rüya bilimiyle ilgilenenler için özgün ve kapsamlı bir bakış açısı sağlayabilir. Bu yazıda, söz konusu kitabın kapsamlı bir incelemesi sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Bağımlılık, rüya, uyuşturucu

ABSTRACT

Substance addiction is defined as a chronic and relapsing disorder in which the individual persistently engages in drug-seeking and drug-using behaviors despite harmful consequences. One of the most common challenges in the treatment process is relapse, which frequently occurs as a result of intense craving for substance use. In recent years, the concept of “drug dreams” has come to the forefront as a potential indicator that may contribute to the clinical monitoring of such cravings. These dreams, which often appear during periods of abstinence, contain various themes involving the use or attempted use of the addictive substance. The book “Drug Dreams” by Claudio Colace systematically addresses drug-related dreams from phenomenological, clinical, and theoretical perspectives. The author initially began examining these dreams—first noticed during psychotherapy sessions with heroin-dependent patients—with clinical curiosity and later deepened his investigation on both psychoanalytic and neuropsychanalytic levels. The book is divided into three main sections: the first part discusses the definition, prevalence, and content of drug dreams; the second part explores their clinical use and prognostic value; and the third part offers theoretical evaluations in light of Freud’s dream theory and contemporary neuropsychanalytic approaches. The book “Drug Dreams” stands out as a valuable resource that offers significant contributions to addiction treatment from both psychodynamic and neuropsychiatric perspectives. It provides a unique and comprehensive perspective for clinicians working in addiction treatment and for those interested in dream studies. This article aims to present a comprehensive review of the aforementioned book.

Keywords: Addiction, dream, drug

Giriş

Kitap adı: Clinical and Research Implications of Dreams about Drugs in Drug-addicted Patients

Yazar: Claudio Colace

Basımevi: Karnac Books Ltd, 2014. Karnac kitapevi, 1950 yılında kurulan ve merkezi İngiltere'nin Bicester şehrinde bulunan, özellikle psikanaliz ve psikoterapi alanlarında uzmanlaşmış, bağımsız bir yayınevi olarak tanınmaktadır.

Sayfa sayısı: 142

Yazar halen İtalya'nın Viterbo kentindeki ASL'nin (Ulusal Sağlık Servisi Ofisi) Psikoloji birimi'nde Psikolog ve Psikoterapist olarak görev yapmakta olup ayrıca Civita Castellana (Viterbo) kentindeki Uyuşturucu Bağımlılığı Merkezinde de çalışmaktadır. 1997-2009 yılları arasında İtalyan Uyku Araştırmaları Derneği'nin bir üyesi olarak çalışan Dr. Colace, Uluslararası Nöropsikanaliz Derneği'nin de bir üyesidir. Çalışmaları, özellikle çocuk rüyaları, rüya tuhafıkları ve bağımlılık durumlarında rüya deneyimlerinin incelenmesine odaklanmıştır.

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Mustafa Danışman, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Alkol ve Madde Tedavi ve Eğitim Merkezi, Ankara, Türkiye **E-mail:** drmustafadanisman@gmail.com

Geliş tarihi/Received: 12.06.2025 | **Kabul tarihi/Accepted:** 29.07.2025

Kitabın sunuş bölümünde yazar, uyuşturucu bağlantılı rüyalara olan ilgisinin, yaptığı psikoterapi seansları sırasında eroin bağımlısı hastaların sıkça bu tür rüyaları aktarmasıyla tesadüfen başladığını belirtmektedir. Yazar, bu rüyaların içeriklerinin açık, kısa ve gündelik yaşantılarla doğrudan bağlantılı olduğunu, çoğu zaman çocukluk rüyalarına benzer şekilde yorum gerektirmeyecek kadar net olduklarını fark ettiğini belirterek, ilgisini zamanla Freud'un düş kuramı ve nöropsikanalitik yaklaşımlar çerçevesinde daha derinlemesine bir incelemeye yönlendirmiş ve bu kuramsal bakış açısını kitabın çeşitli bölümlerinde sunmuştur.

Fenomenoloji - 1. Bölüm

Üç ana bölümden oluşan kitabın ilk kısmı, "Fenomenoloji" başlığını taşımakta olup dört alt bölüm içermektedir. Bu alt bölümlerden ilki, uyuşturucu rüyaları kavramına genel bir giriş oluşturma niteliğindedir. Bu bölümde uyuşturucu rüyalarının tanımı yapılmakta ve bu tür rüyalar üzerine yapılmış çalışmaların ve araştırma konularının tarihsel bir incelemesi sunulmaktadır. Yazar, uyuşturucu rüyalarının madde kullanım bozukluğu tanılı hastalar arasında yaygın bir fenomen olduğunu, öte yandan, bu rüyaların, uyuşturucu ve/veya alkol kullanmayan kişilerde ise görülmediğini iddia etmektedir. Bu bölümde özellikle dikkat çeken nokta, literatürde bu tür rüyalara ilişkin tanım ve terminoloji hususunda henüz ortak bir fikir birliğine varılamamış olmasıdır. Kitapta, bu tür rüyalara ilişkin yazarın da kullandığı 'uyuşturucu rüyaları' tanımı dışında geçen diğer terimlerin şunlar olduğu belirtilmektedir: "Kullanma rüyaları", "içki içme rüyaları", "uyuşturucuyla ilişkili rüyalar (madde bağlantılı rüyalar)" ve "nüksetme rüyaları" (s.3).

Yazar, kitabın "Fenomenoloji" başlıklı ilk bölümünün devamında, uyuşturucu rüyalarının içerik özelliklerini ve görülme sıklıklarının ele aldıktan sonra, bu rüyaların madde arzusu ve özellikle de uyuşturucudan uzak durma süreciyle olan ilişkisini incelemiştir.

Madde Bağlantılı Rüyalar: Sıklıkları ve Genel İçerikleri

Bu bölümde yazar, kendi deneyimlerine dayanarak, madde bağımlısı hastaların neredeyse tamamının maddeyle ilişkili rüyalar gördüğünü; bu rüyaların çoğunlukla madde kullanımının bırakıldığı ilk hafta içinde ortaya çıktığını; öte yandan, haftalar, aylar ve hatta kullanımın sona ermesinden yıllar sonra bile bu rüyaların devam edebildiğini aktarmaktadır (Tablo 1). Yazar, ayrıca, tedavi süresi uzadıkça ve iyileşme düzeyi arttıkça kişilerin uyuşturucu rüyaları deneyimleme sıklığının azaldığını ve rüya içeriğinin madde kullanımını reddetme deseninde değiştiğini belirtmektedir (Choi 1993, Christo ve Franey 1996, Reid ve Simeon 2001, Colace 2004).

Bölümde, rüya içeriklerine dair birçok çalışmada da ortaya konduğu üzere; rüyada sıklıkla madde aramak, kullanmayı denemek, maddeyi görmek ancak kullanmamak ya da kullanamamak, madde teklifini reddetmek ya da bir başkasının madde kullandığını görmek gibi temalara rastlandığı belirtilmektedir (Hajek ve Belcher 1991, Christo ve Franey 1996, Reid ve Simeon 2001, Colace 2004, Yee ve ark. 2004).

Madde	Gözlem süresi	Sıklık	Yazar
Kokain+eroin	30 gün	%91	Herr, Montoya ve Preston, 1993
Çoklu madde	6 hafta	%84	Christo ve Franey, 1996
Tütün	4 hafta	%33	Hajek ve Belcher, 1991
Taş (crack) kokain	1 ay	%89,1	Reid ve Simeon, 2001
Kokain	12 hafta	%74	Yee ve ark., 2004a
Eroin	Eroin kullanmaya başladığından beri	%66	Colace, Belsanti ve Antermite, 2014
Eroin	2 hafta	%54	Colace, 2004a

Yazar bu bölümde ayrıca, madde bağlantılı rüyalar sırasında ve uyanma sonrasında deneyimlenen duygusal tepkilere odaklanarak, bu rüyaların duygu yüklü doğasını tartışmaktadır. Yazar, pek çok çalışmada da tanımlandığı şekilde, madde bağlantılı rüyaların yaygın bir duygusal örüntüsünün; rüya sırasında madde kullanımının verdiği hazın yaşanması ve rüya sonrasında uyanıldığında maddenin gerçekten kullanılmadığını fark ederek hissedilen rahatlama olduğunu belirtmektedir (s.18). Yazar, kimi rüyalarda madde kullanımını haz hissinin değil aksine suçluluk ve/veya pişmanlık duygularının takip ettiğini; bu duyguların ise rüya içeriğinde madde kullanımını yasaklayan ya da engelleyen polis, ebeveynler veya diğer otorite figürlerinin varlığıyla ilişkili olabileceğini belirtmektedir. Kitabın bu bölümünde ayrıca, bazı hastaların madde bağlantılı rüyalarından uandıktan sonra gerçekten madde kullanmadıklarını fark ettiklerinde öfke ve hayal kırıklığı gibi duygular yaşadıkları da aktarılmaktadır.

Yazar kendi klinik gözlemleri doğrultusunda, içerik açısından farklılıklar gösteren bu tür rüyaların büyük çoğunluğunun, iki ana tipe ayrılabilceğini ifade etmektedir. Yazarın deneyimlerine göre, *bu ayrımı belirleyen en*

dikkat çekici unsur, rüya içerisinde madde kullanımının (sonuca ulaşmış kullanım) gerçekleşmiş olup olmadığıdır (s.21). Bu çerçevede, yazar, uyuşturucu rüyalarını; Tip A: Madde kullanımının gerçekleştiği rüyalar ve Tip B: Bir şekilde başarısızlıkla sonuçlanan madde kullanma girişimi içeren rüyalar olarak, iki ana başlıkta sınıflandırmaktadır. Kitapta madde bağlantılı Tip A ve Tip B rüyalara verilen örneklerden bazıları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Tip A ve Tip B rüyalara verilen örneklerden bazıları

Tip A Rüya Örneği: Rüyamda bir arkadaşla birlikte eroin almak için Roma’ya gittiğimi gördüm. Ayrıntıları hatırlamıyorum fakat madde kullandığım sahneyi gayet iyi hatırlıyorum. Maddeyi kullanırken, gerçek hayattaki bir durummuş gibi yoğun hoş bir his yaşadım. Sabah uyandığımda, suçluluk duygusu veya herhangi bir duygu hissetmiyordum (s.15).
Tip B Rüya Örneği: Rüyamda tam kendime eroin enjekte edecekken, birden şırınganın elimden kaydığını gördüm ve uyandım. Kendimi suçlu hissettim. Uyandığımda eroin kullanma isteğim daha da arttı (s.22)

Kitabın “Fenomenoloji” başlığını taşıyan ilk kısmının üçüncü bölümünde yazar, madde kullanma arzusu ile uyuşturucu rüyaları arasındaki ilişkiyi ele almıştır.

Uyuşturucu Rüyaları ve Uyuşturucu Aşermesi

Kitabın bu bölümünde, uyuşturucu isteğinin nörobiyolojik temellerine dair yapılan bir girişin ardından, aşerme ile madde bağlantılı rüyalar arasındaki olası ilişkiler ve bazı farmakolojik tedavilerin bu rüyalar üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Yazar, madde bağlantılı rüyaların çoğunlukla maddenin kullanılmadığı dönemlerde ortaya çıkmasını, bu dönemlerde yoğunlaşan madde kullanma arzusunun somut bir göstergesi olarak değerlendirmektedir.

Aşerme süreci, yazar tarafından “sürekli uyuşturucu kullanımına bağlı ortaya çıkan yeni bir limbik dürtü türü” olarak tanımlanmakta (s.25), hem bilinçli (Kassel ve Shiffman 1992) hem de bilinçdışı (Berridge ve Robinson 1995) düzeylerde işlediği ifade edilerek, aşermeninin iki temel yönü olduğu vurgulanmaktadır: Yoksunluk belirtilerinden kaçınma ihtiyacına dayanan “fobik aşerme” ve uyuşturucunun hoş etkilerini deneyimleme isteğine bağlı “iştah uyandırıcı aşerme”. Bu çerçevede yazar, aşermenin farklı yönleri üzerinde etkili olan çeşitli farmakolojik tedaviler alan hastalarda, uyuşturucu rüyalarının sıklığını incelemenin, aşerme olgusunun doğasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayabileceğini belirtmektedir (s.34).

Yazar, madde bağımlılığının tedavisinde, aşermenin “iştah uyandırıcı” bileşenine yönelik naltrekson gibi istek azaltıcı ilaçların ve “fobik aşerme”yle ilişkili yoksunluk belirtilerini hedefleyen metadon ve buprenorfin gibi yerine koyma tedavilerinin kullanılmasına rağmen, birçok hastada uyuşturucu temalı rüyaların devam ettiğini vurgulamaktadır (s.35). Yazara göre, uyuşturucu rüyalarının, aşermenin farklı yönlerine müdahale eden farmakolojik tedavilere rağmen görülmeye devam etmesi, bu tedavilerin aşermeyi bütünüyle bastırmakta her zaman yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Yazar, bu durumu, madde arzusunun olağanüstü dirençli ve derinlemesine yerleşik doğasının bir göstergesi olarak değerlendirmekte ve bu dürtünün, uyuşturucu rüyalarını tetiklemeye hazır biçimde varlığını sürdürdüğünü iddia etmektedir (s.36).

Ayrıca yazar bu bölümde, özellikle dikkat çekici bir gözlemini de paylaşmaktadır. Uyuşturucu kullanmadığı dönemlerde sıklıkla maddeyle ilişkili rüyalar gördüğünü belirten bir eroin bağımlısı hastanın, ülkesinden (İtalya) uzakta, İsveç’te geçirdiği beş aylık madde kullanmama sürecinde bu tür rüyaları hiç yaşamadığını aktardığını belirtmektedir (Vaka no: 019, rüya (b), kişisel arşiv). Yazar, bu örneğe ek olarak, İtalya’dan Amerika’ya taşındıktan sonra artık madde bağlantılı rüyalar görmediğini; ancak İtalya’ya döndükten sonra bu rüyaların tekrar başladığını ifade eden bir başka hastaya da değinmektedir (Vaka no: 021, kişisel arşiv). Bu iki vakadan hareketle, yazar, uyuşturucu aşermesini tetikleyen çevresel ve maddeyle koşullanmış ipuçlarının yokluğunda uyuşturucu rüyalarının da kaybolma eğilimi gösterdiğini ileri sürmektedir.

Öte yandan yazarın çevresel ipuçlarının yokluğunda madde rüyalarının da kaybolduğu yönündeki gözlemi, dikkat çekici olsa da yalnızca iki vaka üzerinden genellenmesi güçtür. Bu kişilerin taşındıkları yeni çevrelerde hiç aşerme yaşamadıkları varsayımı dikkatle ele alınmalıdır. Zira coğrafi yer değişikliği tek başına kişiyi bir erken remisyona sokacak kadar güçlü bir değişken midir? Eğer öyle olsaydı, tüm bağımlı bireyler için “çevre değişikliği” temel bir tedavi stratejisi olarak önerilirdi. Bu noktada, taşınmanın sadece belirli bireylerde, örneğin çevresel koşullara karşı özellikle duyarlı olan kişilerde etkili olduğu düşünülebilir.

Son olarak, bölümde yazar, Choi (1973) tarafından disülfiram kullanan ve kullanmayan bireyler üzerinde yapılan ve disülfiram kullananlarda madde bağlantılı rüyaların daha seyrek ortaya çıktığını belirten bir çalışmaya atıfta bulunmaktadır. Disülfiram, fobik aşerme ya da iştahlı aşermeye yönelik klasik agonist veya antagonist tedavilerden farklı olarak, madde isteğini aversif bir mekanizma üzerinden azaltır. Disülfiram kullanımı

sırasında, alkol alımıyla birlikte asetaldehit birikimine bağlı hoş olmayan fiziksel reaksiyonlar, hastalarda öğrenilmiş bir korku ve güçlü bir olumsuz duygusal tepki yaratır.

Bu bağlamda, yazarın disülfiram tedavisi gören ve on gündür alkolden uzak duran bir hastaya ilişkin aktardığı rüya, özellikle dikkat çekicidir: “İçki içiyordum, sarhoştum, yalnızdım ve araba kullanıyordum; sonra kaza yaptım” (Vaka no: 025, kişisel arşiv). Bu rüyadaki ‘kaza’ imgesi, spekülative bir yorumla, kişinin disülfiram tedavisi sırasında alkol tüketmesi sonucu ortaya çıkmasından korktuğu asetaldehit birikimine bağlı aversif tepkilerin sembolik ifadesi olarak değerlendirilebilir. Bu yorum, disülfiram’ın aşerme üzerindeki etkisinin diğer tedavilere kıyasla farklılık gösterdiği bilgisi ile birlikte değerlendirildiğinde; bu tedaviyi alan kişilerin rüya sıklığı, içeriği ve duygusal yapısının incelenmesi, disülfiram tedavisinin aşerme üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir pencere açabilir.

Uyuşturucu Rüyalari ve Uyuşturucu Kullanımından Uzak Durma

Bu bölümde, uyuşturucu rüyalarının genellikle bireylerin madde kullanımını kendi istekleriyle bıraktıkları erken dönemlerde ya da zorunlu tedavi, cezaevine giriş veya madde temin edememe gibi ani ve zorunlu olarak gerçekleşen uzak kalma durumlarında ortaya çıktığı belirtilmektedir. Yazara göre, daha nadir olarak da olsa, madde aşermesi bir şekilde güçlü olduğunda ya da aşermeyi harekete geçiren bir uyarıcı mevcutsa, uyuşturucu düzenli olarak kullanılıyor olsa bile uyuşturucu rüyaları ortaya çıkabilir (s. 45). Bu bağlamda, yazar uyuşturucu rüyalarının tetikleyicisinin esasen aşerme düzeyinin belirli bir eşiği aşması olduğuna dikkat çekmektedir (s. 40).

Bölümde, madde kullanmama süresi uzadıkça (6–12 ay arası) uyuşturucu rüyalarının sıklığının azaldığı ve bu durumun hastaların aşerme şiddetindeki düşüş ile başa çıkma becerilerinin artmasına bağlı olabileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, uzun süreli bırakma döneminde bile çevresel uyuşturucu ipuçlarının ani aşerme tepkilerini tetikleyebileceği ve bu nedenle bazı uyuşturucu rüyalarının devam edebileceği de vurgulanmaktadır (s. 43).

Bölümde en dikkat çekici noktalardan biri, maddeden uzak kalınan sürenin uzamasıyla birlikte uyuşturucu rüyalarının içeriğinde yaşanan dönüşümdür. Yazar, tedavinin erken evrelerinde görülen rüyalarda genellikle bireylerin uyuşturucu kullandığını bildirirken, ilerleyen dönemlerde bu rüyaların içeriğinde bireyin madde teklifini reddetmesi (Reid ve Simeon 2001) veya kullanım fırsatıyla karşılaşmasına rağmen kullanmaması gibi senaryoların yer aldığı aktarmaktadır (s. 43). Öte yandan yazar, bu rüya içeriği değişimlerinin iyi prognozla ilişkili olduğunu belirtse de, madde kullanmaya yönelik bu reddetme deseninin madde kullanma arzusuyla doğrudan bağlantılı olup olmadığı konusunda kesin bir yorumda bulunmamıştır. Reddetme yönündeki bu içerik değişikliği, Revonsuo’nun Tehdit Simülasyonu Kuramı üzerinden değerlendirilebilir (Revonsuo 2000). Kurama göre rüyalar, bireyin karşılaşabileceği tehlikeleri zihinsel olarak simüle ederek bu durumlara karşı hazırlıklı olmasını sağlar. Maddeyi reddetme senaryoları, uyuşturucunun olası zararlarını bilinç dışında prova ederek, kişinin gerçek hayatta aşerme ve kullanım karşısında direnç geliştirmesine katkıda bulunabilir.

Klinik ve Terapötik Yönler - 2. Bölüm

Kitabın “Klinik ve Terapötik Yönler” başlıklı ikinci bölümünde, “Madde bağlantılı rüyaların klinik ve psikolojik işlevleri” ile “Prognostik gösterge olarak madde bağlantılı rüyalar” başlıkları altında, bu rüyaların tedavi sürecindeki olası anlam ve işlevleri ele alınmaktadır.

Madde Bağlantılı Rüyaların Klinik ve Psikolojik İşlevleri

Yazar, kitabın bu bölümünde madde bağlantılı rüyaların, bireyin madde arzusunu hem bilinçli hem de bilinç dışı düzeyde yansıttığını ileri sürmektedir (s.48). Özellikle iyileşmenin ilk aşamalarında veya maddenin temin edilemediği dönemlerde görülen bu rüyalar, bastırılmış isteklerin bir göstergesi olarak kabul edilir. Tedavi süreci ilerledikçe ve kişi temiz kalmaya yönelik motivasyonunu artırdıkça, bu rüyaların sıklığında belirgin bir azalma gözlemlenmektedir. Bu nedenle, yazar madde bağlantılı rüyaları, hastaların madde kullanım istekleri ve iyileşme sürecindeki gelişimlerini takip etmek için kullanılacak bir “termometre” olarak tanımlamaktadır (s.49).

Yazara göre, madde bağlantılı rüyalar sadece madde isteğini değil, aynı zamanda hastanın bu istekle nasıl başa çıktığını ve temiz kalma çabasındaki içsel çatışmalarını da yansıtır. Rüyada suçluluk duygusunun hissedilmesi, madde kullanımının başarısız olması, otorite figürlerinin müdahalesi ya da kaygı ile uyanma gibi unsurlar, hastanın bilinç dışı düzeyde de olsa iyileşme yönünde bir motivasyona sahip olduğunu gösterebilir (s.49). Yazar, bu rüyaların içerik ve duygularının detaylı analizinin, hastanın değişim sürecinde hangi aşamada olduğunu anlamada önemli bir araç olduğunu savunmaktadır.

Kitapta yer verilen vaka örnekleri, madde bağlantılı rüyaların bazen yaklaşan bir nüksün habercisi olabileceğini de göstermektedir. Uzun süredir temiz kalan bireylerde birdenbire ortaya çıkan yoğun madde temalı rüyalar, bilinçdışında yeniden alevlenen madde arzusunun işareti olabilir (s.52). Bu tür durumlarda, hastaların terapistleriyle temasa geçmeleri ve tedavi planlarının yeniden gözden geçirilmesi önerilmektedir. Nitekim bazı vakaların, bu tür rüyaların hemen ardından nüks yaşadıkları görülmüştür. Bu nedenle madde bağlantılı rüyalar, erken müdahale için önemli bir uyarı sinyali olarak kabul edilmektedir.

Diğer taraftan, bazı madde bağlantılı rüyalar “boşaltım” ya da “telafi” işlevi görerek kişinin bastırılmış madde kullanım arzularını güvenli bir şekilde deneyimlemesini sağlayabilir (s.53). Bu tür rüyalar, rüyada yaşanan tatmin sayesinde uyanıklık halindeki madde isteğinin azalmasına yol açabilir. Ancak her rüya bu olumlu etkiye sahip değildir; özellikle rüyada madde kullanımının gerçekleşmediği ya da yarıda kesilmiş rüyalar, madde arzusunun daha da artırılabilir (s.55). Yazar, madde isteğini tetikleyen bu tür rüyaların nüks riskini artırabileceğini vurgulayarak, rüyaların duygusal tonları ve içeriklerinin dikkatle incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Bölümün son kısmında yazar, Johnson tarafından öne sürülen (Johnson 2003), madde bağlantılı rüyaların kişilerin madde arayışına yönelik davranışlarını erteleyerek, Freud’un rüyaların ‘uykuya bekçilik ‘ ettikleri şeklindeki görüşüyle uyumlu şekilde uykunun devamını sağladıklarını (uykuyu koruduklarını) belirtmektedir (s.57).

Bununla birlikte, bu savın Freud’un ileri sürdüğü kavramla bütünüyle örtüşüğünü söylemek güçtür. Freud, Düşlerin Yorumu adlı eserinde, düşlerin uykuya bekçilik ettiklerine dair görüşünü, özellikle tuzlu bir yemek yedikten sonra gördüğü su içme rüyaları gibi örneklerle temellendirmiştir (Freud 1900). “Kolaylık rüyaları” olarak da adlandırılan bu tür düşlerde, ilgili dürtü herhangi bir sansür faaliyeti olmaksızın doğrudan doyurularak, uykunun kesintiye uğraması önlenir. Benzerlik kurulacak olursa, rüya esnasında madde kullanım arzusunun kaynaklanan ve uykuyu tehdit eden bir dürtünün de, uykunun bölünmemesi amacıyla, rüya içeriğinde (tıpkı susuzluk durumunda olduğu gibi) doğrudan madde kullanımı üstünden doyurulması beklenmektedir. Oysa bu tür rüyaların içeriklerine bakıldığında, yalnızca madde kullanımının gerçekleştiği sahnelerle sınırlı kalmadığı; kimi zaman maddenin reddedildiği ya da çeşitli nedenlerle kullanılmadığı durumların da sıklıkla yer aldığı bilindiğinden bu tür rüyaların tümünün uykuya bekçilik ettiği söylenemez.

Prognostik Gösterge Olarak Madde Bağlantılı Rüyalar

Yazar bu bölümde, madde bağlantılı rüyaların prognostik değeriyle ilgili geçmişte yapılmış çalışmaların çelişkili sonuçlar içerdiğini belirtmekte; bu durumun yalnızca ilgili araştırmaların sınırlı sayıda olması ya da güvenilir rüya verilerinin toplanmasındaki zorluklarla açıklanamayacağını vurgulamaktadır. Yazara göre bu çelişkili sonuçların önemli nedenlerinden biri, söz konusu çalışmaların rüya içeriği ile uyanma anındaki duyguları prognozla ilişkilendirme ve ayırt etme konusunda yeterince başarılı olamamasıdır (s.64).

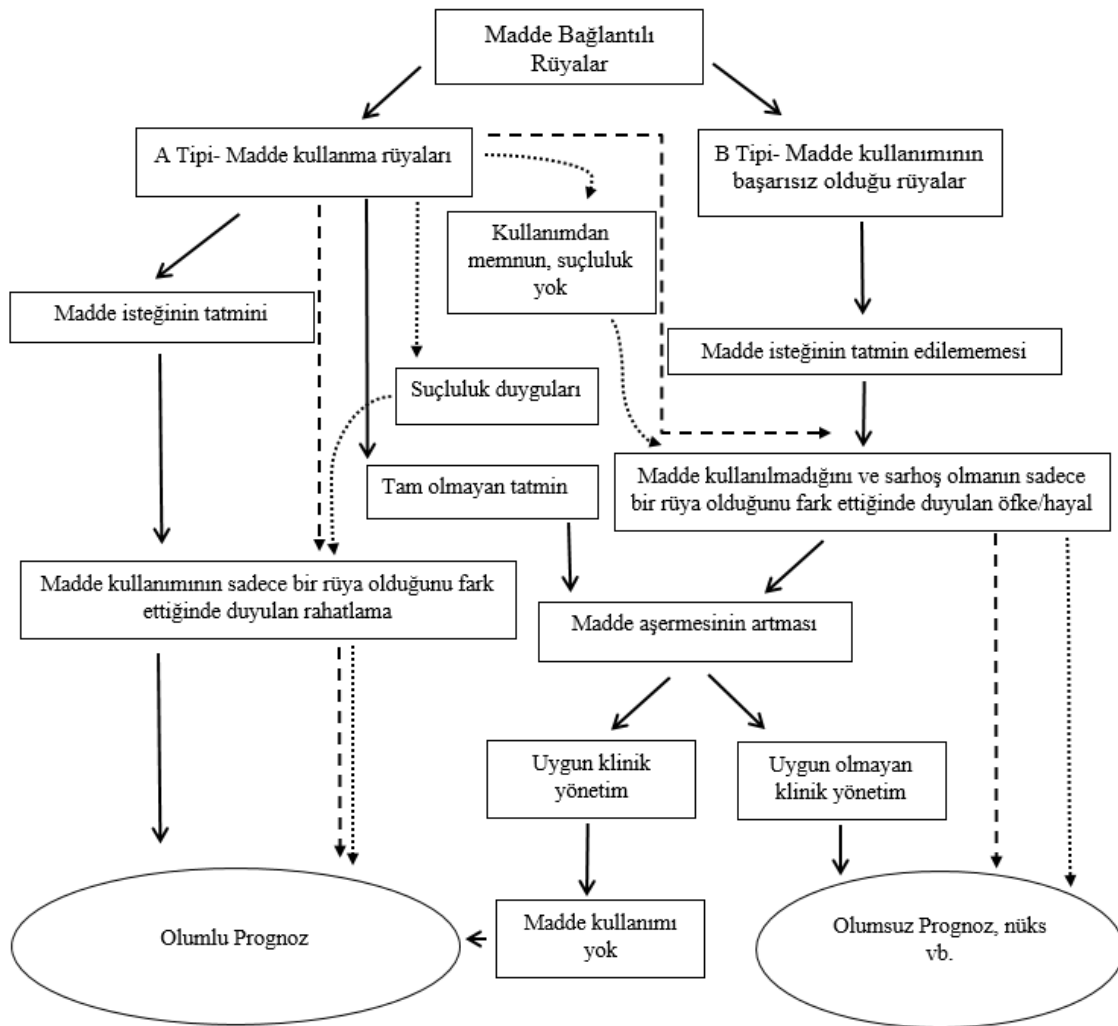
Yazar, madde bağlantılı rüyaların içerikleri, rüya sırasında yaşanan duygular ve uyanma anındaki duygusal tepkilerin farklılık gösterebileceğini belirtmekte; bu nedenle, prognostik işaretlerin değerlendirilmesine geçmeden önce, bu rüyaların fenomenolojik bir bakış açısıyla daha ayrıntılı biçimde sınıflandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yazar, kitabın birinci bölümünde rüya içeriklerine göre tanımladığı madde bağlantılı Tip A ve Tip B rüyaları, bu bölümde eşlik eden duyguları da dikkate alarak şu şekilde tanımlamaktadır: Madde bağlantılı A tipi rüyalarda, kişiler rüyalarında genellikle madde kullanır ve bu durumdan haz alırlar; uyandıklarında ise rüyadaki madde kullanımına bağlı olarak suçluluk ya da pişmanlık hissedebilirler veya gerçek hayatta madde kullanmadıklarını fark ederek rahatlama yaşayabilirler (Tablo 3). Öte yandan "Uyuşturucu kullanma girişiminin bir şekilde başarısız" olduğu B tipi rüyalarda ise kişiler uyandıklarında gerçekte uyuşturucu kullanmadıklarını fark ederek öfkeli veya hayal kırıklığına uğramış hissedirler (s.65).

Tablo 3. Madde bağlantılı Tip A ve Tip B rüyaların karşılaştırması		
Özellik	Tip A Rüyalar	Tip B Rüyalar
Rüya içeriği	Madde kullanımı gerçekleşir	Madde kullanımı denenir ama başarısız olunur.
Rüya sırasında duygu	Haz, rahatlama, doyum	Gerginlik, engellenme hissi
Uyanınca hissedilen duygular	Suçluluk, rahatlama, tatmin	Öfke, hayal kırıklığı, yoğunlaşan madde arzusu
Klinik etki (Colace'ye göre)	Dürtü boşalımı sağlayarak nüks riskini azaltabilir	Arzuyu tetikleyebilir, nüks riskini artırabilir
Prognostik değer	Olumlu (iyiye gidiş göstergesi olabilir)	Olumsuz (tedaviye direnç ya da riskli süreç habercisi olabilir)

Yazar, ilgili bölümün sonunda, Tip A ve Tip B rüyaların kişilerin madde kullanım arzularına yönelik iki yönlü prognostik değere sahip olduğunu belirtmektedir (Şekil 1). İçerik ve duygular bakımından tatmin edici olan Tip A rüyalar (uyuşturucu kullanımı rüyaları), uyuşturucu arzusunu hafifletmeye ve yönetmeye yardımcı olarak olumlu bir prognoza işaret ederken; tatmin edici olmayan Tip B rüyalar (başarısız uyuşturucu kullanım denemesi rüyaları) ise uyuşturucu arzusunu yeniden harekete geçirip artırmaktadır.

Öte yandan literatürde madde bağlantılı rüyaların (Tip A veya Tip B) madde kullanım arzusunu nasıl ve neden farklı şekillerde (yeterli veya değil) tatmin edebilecek oluşuna yönelik bir açıklama bulunmaması, madde kullanma arzusunu gidermeye yönelik olduğu varsayılan bu tür rüyalara atfedilen tatminlik derecesinin hastaların maddeden uzak kalma dönemlerine yönelik prognostik bulgu ve varsayımlar üstünden yapılmış olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca madde bağlantılı kimi rüyalar; rüya içerikleri ve duygular arasındaki uyumsuzluklar nedeniyle literatürdeki Tip A ve Tip B rüya tanımlarının hiçbirine uygunluk göstermediklerinden bu tanımlama tüm rüyalara genellenemez. Birbirlerinden farklı içerik ve duygulara sahip madde bağlantılı rüyaların farklı tatminlik düzeyleri sağladıklarına dair bir varsayım üstünden değil rüyalardaki sansür mekanizması ile incelenmesi, bu tip rüyaların birbirlerinden farklı arzuların doyumlarını sağlamaya çalıştıklarını gösterebilir.



Şekil 1. Madde bağlantılı rüyalarla ilgili olumlu ve olumsuz prognostik süreç

Rüya Araştırmaları ve Kuramı – 3. Bölüm

Kitabın üçüncü ve son bölümünde yazar sırasıyla, “Uyuşturucu Rüyaları ve Klasik Psiko-fizyolojik Rüya Araştırma ve Teorisi”, “Madde Bağlantılı Rüyalar ve Freud’un Rüya Teorisi” ile “Madde Bağlantılı Rüyalar ve Nöropsikanalitik Rüya Modeli” başlıkları altında konuya kuramsal bir perspektiften yaklaşmaktadır.

Uyuşturucu Rüyaları ve Klasik Psiko-fizyolojik Rüya Araştırma ve Teorisi

Yazar, kitabın bu bölümünde, uyuşturucu rüyaları üzerinden rüya süreçlerinin motivasyonel temellerini ele almakta; bu çerçevede hem klasik psiko-fizyolojik rüya araştırmalarını hem de çağdaş nöropsikiyatrik yaklaşımları dikkate alarak kapsamlı bir tartışma ortaya koymaktadır. Klasik psiko-fizyolojik rüya araştırmalarının, rüyaların oluşumunda motivasyonel durumların rolünü büyük ölçüde ihmal ettiğini belirten yazar, buna karşılık uyuşturucu rüyalarının bu tür motivasyonel durumları açık biçimde temsil ettiğini savunmaktadır. Yazar, bu bağlamda, uyuşturucu rüyalarının motivasyonun rüya oluşumundaki rolünü incelemek için yeni bir paradigma olabileceğini savunmaktadır (s. 71).

Yazar, dikkat edilmesi gerektiğini belirttiği bir noktaya vurgu yaparak, bu tür rüyaların hastaların aktif biçimde uyuşturucu kullandıkları dönemlerde değil, daha çok yoğun madde isteği yaşadıkları yoksunluk evrelerinde görüldüğünü belirtmektedir. Bu bağlamda, uyuşturucu isteğinin söz konusu rüyalarda gündüz deneyimlerinin duygusal bir kalıntısı olarak yer almadığını (aksi takdirde bu rüyaların düzenli olarak madde kullanan bireylerde de görülmesi beklenirdi), aksine bu isteğin rüyaların oluşumunda güçlü bir motivasyonel tetikleyici olarak işlev gördüğünü ileri sürmektedir (s.72).

Bölümün bir diğer dikkat çeken yönü ise, madde kullanımına ilişkin rüyaların, "biyolojik dürtü engellenmesi paradigması" çerçevesinde değerlendirilmesidir. Bu noktada yazar, yiyecek, su, sosyal etkileşim ve cinsellik gibi temel ihtiyaçların yoksunluğunun rüya içeriklerini nasıl şekillendirdiğine dair klasik çalışmalardan örnekler sunmakta ve uyuşturucu rüyalarının da bu paradigmaya güçlü bir katkı sunduğunu ileri sürmektedir. Kitapta yer verilen vaka örnekleri ve literatür bulguları, yoksunluk koşullarının rüya içeriklerine olan etkisini açık bir biçimde ortaya koymaktadır (s.74).

Yazar, bölümün sonunda, uyuşturucu rüyalarının özellikle arzu baskısını boşaltma işleviyle, rüya görmenin duygusal uyum sağlamaya yönelik çağdaş kuramlarla kısmen örtüştüğünü ifade etmektedir. Rüyaların, bireyin yaşamındaki duygusal açıdan zorlayıcı deneyimleri işleyerek psikolojik dengeyi yeniden kurma işlevi gördüğünü savunan görüşler (Hartmann 2011), uyuşturucu rüyalarının da bağımlı bireylerin madde isteğiyle başa çıkmasına yardımcı olduğu yönündeki gözlemlerle paralellik göstermektedir. Ayrıca, Revonsuo'nun (Revonsuo 2000), rüyaların tehdit simülasyonu yoluyla bireyin uyarılara karşı uyum becerisini geliştirdiğini ileri süren kuramı, uyuşturucu rüyalarının işlevsel yönünü destekler niteliktedir. Bununla birlikte yazar, bu kuramların temel olarak rüyaların duyguları nasıl işlediğine odaklandığını; öte yandan, bu süreçleri başlatan motivasyonel tetikleyicileri açıklamakta yetersiz kaldığını savunmakta ve bu noktada uyuşturucu rüyalarının özgün bir teorik model sunabileceğini öne sürmektedir (s.79).

Madde Bağlantılı Rüyalar ve Freud'un Rüya Teorisi

Yazar, bu bölümde birçok madde bağlantılı rüyanın, Freud'un bazı yetişkin rüyalarını "çocukluk çizgileri üzerine inşa edilmiş" olarak tanımladığı (Freud 1900) klasik tarifile örtüştüğünü belirtmektedir. Yazara göre, birçok madde rüyasında madde kullanma arzusunun tatmini açık ve doğrudandır; bu nedenle, biyolojik dürtülerin veya diğer acil ihtiyaçların engellenmesiyle tetiklenen, sansüre uğramamış, çocuksu tipteki rüyalar ile küçük yaşta çocukların hatırladığı rüyalara benzerlik gösterirler (s.84).

Bununla birlikte yazar, bazı madde bağlantılı rüyaların bu "çocuksu tip" yapıdan ayrıldığını ve daha karmaşık içerikler taşıdığını belirtmektedir. Bu rüyalarda, madde kullanımı açık biçimde gerçekleşmemekte, arzu dolaylı biçimlerde ifade edilmektedir. Yazar bu durumu, bireyin madde isteğini bilinçli farkındalık düzeyinde reddetmesiyle açıklamakta ve bu reddin rüya içeriğinde bir tür sansürle kendini gösterdiğini savunmaktadır (s.86). Örneğin rüya sahibi maddeyi yalnızca görür ya da çeşitli engeller sebebiyle kullanamaz; böylece suçluluk yaratacak eylemden kaçınır.

Yazar, bu tür sansürlü rüyaların yalnızca rüya içeriğinde değil, rüyanın hatırlanış biçiminde de görülebildiğine dikkat çekmektedir. Bölümde, rüya anılarındaki boşluklar, bastırılan arzuların bir yansıması olarak değerlendirilmekte ve bu tarz rüyaların, çocuklukta gözlemlenen "rüya bozulması" örüntülerine benzerlik taşıdığı ileri sürülmektedir. Yazar ayrıca, bazı rüyalarda madde arzusunun açıkça tatmin edilmesine rağmen, bu tatminin yoğun suçluluk, kaygı duyguları veya rüyanın uyanma ile kesilmesi gibi deneyimlerle birlikte yaşandığını vurgulamaktadır.

Yazar, bu "çarptılmış" ve "acı verici" olarak tanımladığı rüyaların özellikle uzun süredir madde kullanmayan, yaşam tarzını değiştirmiş ve kendini artık bağımlı olarak tanımlamayan bireylerde ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Bu bireylerde madde arzusu ego ile çatışmalı hale gelmekte, bilinçdışı düzeyde bastırılmakta ve yalnızca rüya yoluyla dolaylı biçimde dışavurulmaktadır (s.87). Yazar, bu tür rüyaların genellikle çevrede

maddeye dair uyarıların bulunduğu ya da bireyin bastırıldığı arzularında geçici bir artışın yaşandığı dönemlerde ortaya çıktığını ileri sürmektedir.

Bölümün son kısmında yazar, madde bağlantılı rüyaların, Freud'un rüya kuramına ilişkin çeşitli hipotezlerin sınanmasında etkili bir test alanı sağladığını ve bilim camiasında yaygın olan Freudyen modelin sözde ampirik olarak sınanamaz olduğu yönündeki iddiaları çürüttüğünü belirtmektedir. Yazara göre bazı Freudyen kavramlar, uyuşturucu rüyalarının ortaya çıkış mekanizmasını, süreçlerini, fenomenolojisini ve psikolojik anlamlarını tutarlı bir şekilde açıklayabilecek kuramsal bir çerçeve sağlamaktadır.

Bu bölüm, madde bağlantılı rüyaların, klasik Freudyen düşün kuramı kavramlarının güncel klinik gözlemler ışığında nasıl yeniden yorumlanabileceğini ortaya koyarak önemli bir katkı sunmaktadır. Yazarın, hem çocukluk rüyaları hem de erişkinlerde görülen "çarpıtılmış" rüya biçimleriyle yaptığı karşılaştırmalar, madde bağlantılı rüyaların psikodinamik yapısını anlamaya yönelik özgün ve derinlikli bir perspektif geliştirmektedir. Bu yaklaşım, aynı zamanda rüya kuramlarının ampirik olarak sınanabilirliği konusunda yürütülen tartışmalara da yapıcı bir zemin hazırlamaktadır.

Madde Bağlantılı Rüyalar ve Nöropsikanalitik Rüya Modeli

Yazar kitabın son bölümünde, uyuşturucu rüyalarının yalnızca Freudcu rüya kuramı bağlamında değil, aynı zamanda nöropsikanalitik perspektiften de stratejik bir öneme sahip olduğunu ileri sürmektedir (s. 93). Metinde, mezolimbik-mezokortikal (ML-MC) dopamin yolları, yani ARAMA/İSTEME sistemi, genel rüya oluşumunun temel sinirsel altyapısı olarak tanımlanmakta; bu sistemin işleyişinin uyuşturucu rüyaları aracılığıyla da doğrudan gözlemlenebildiği belirtilmektedir. Bu sistemin aktivasyonu, dopamin salınımını artırarak rüyaların hem sıklığını hem de canlılığını yükseltir. ARAMA sistemi, yalnızca maddeyle değil, genel olarak arzu nesnelere ilişkili olan ve farklı dürtülere tepki veren "spesifik olmayan" bir mekanizma olarak tanımlanırken, aynı zamanda geçmiş deneyimlerle bağlantılı bellek ağlarıyla da etkileşim içindedir. Madde bağımlılığı bağlamında, ML-MC yollarının aşırı uyarılması hem aşermeye hem de maddeyle ilişkili rüyaların oluşumuna zemin hazırlar (s.98).

Bu bağlamda yazar tarafından geliştirilen "dopaminerjik hipotez", madde bağlantılı rüyaların, özellikle maddeye erişimin kesildiği dönemlerde, geçici fakat boşaltılmamış dopamin artışı ile tetiklendiğini öne sürer (s.101). Maddeyi düzenli kullanan bireylerde dopamin salınımı madde alımıyla birlikte "boşaltılır" ve sistem bazal seviyelere döner; bu durumda maddeyle ilgili rüyalar nadiren görülür. Ancak madde kullanımının kesildiği ya da maddenin bulunmadığı dönemlerde aşerme artar, dopamin salınımı yükselir fakat madde alınmadığı için sistem boşaltılamaz.

Sonuç olarak, zaten yukarı yönde düzenlenmiş bir dopamin sistemiyle yaşayan bağımlılar, yoksunluk dönemlerinde çevresel ipuçlarına karşı aşırı duyarlılık geliştirir. Bu hassas evrede, boşaltılmayan dopamin birikimi, maddeye koşullu ipuçlarıyla birleşerek maddeyle bağlantılı rüyaların ortaya çıkmasını kolaylaştırır. Başka bir deyişle, bağımlılığa bağlı olarak yukarı yönde regüle edilmiş ML-MC dopamin sistemi, maddeye ulaşımın kesildiği ve bireyin ipuçlarına duyarlılığının arttığı bir dönemde, "boşaltılmamış" geçici dopamin artışıyla bu tür rüyaların başlamasını tetikler.

Sonuç

Claudio Colace'nin, "Drug Dreams" isimli kitabı, madde bağımlılığı ve rüyalar arasındaki ilişkileri derinlemesine inceleyen özgün bir çalışma olarak öne çıkmaktadır (Colace 2014). Yazar, uyuşturucu kullanımının kesilmesiyle ortaya çıkan ve bağımlı hastalar arasında yaygın görülen "uyuşturucu rüyalarını", içeriklerine, sıklıklarına ve hastaların tedavi süreçlerine etkilerine göre detaylı biçimde analiz etmektedir. Ayrıca, uyuşturucu rüyalarının rüya bilimi ve psikanalitik yaklaşımlara özgün katkılar sağladığını; madde kullanım arzusunun rüyalar aracılığıyla nasıl ifade edildiği ve kontrol edildiğine dair de önemli açıklamalar getirdiğini de ifade etmektedir.

Bölümde en dikkat çekici noktalardan biri, maddeden uzak kalınan sürenin uzamasıyla birlikte uyuşturucu rüyalarının içeriğinde yaşanan dönüşümdür. Yazar, tedavinin erken evrelerinde görülen rüyalarda genellikle bireylerin uyuşturucu kullandığını bildirirken, ilerleyen dönemlerde bu rüyaların içeriğinde bireyin madde teklifini reddetmesi veya kullanım fırsatıyla karşılaşmasına rağmen kullanmaması gibi senaryoların yer aldığını aktarmaktadır. Yazar, bu rüya içeriği değişimlerinin iyi prognozla ilişkili olduğunu belirtse de, madde kullanmaya yönelik bu reddetme deseninin madde kullanma arzusuyla doğrudan bağlantılı olup olmadığı konusunda kesin bir yorumda bulunmamıştır. Reddetme yönündeki bu içerik değişikliği, Revonsuo'nun, rüyaların bireyin karşılaşabileceği tehlikeleri zihinsel olarak simüle ederek, bu durumlara karşı hazırlıklı olmasını sağladığını öne süren Tehdit Simülasyonu Kuramı kapsamında değerlendirilebilir.

Colace, madde bağlantılı rüyaların iki temel tipe ayrıldığını belirtmektedir: Madde kullanımının gerçekleştiği rüyalar (Tip A) ve madde kullanım girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığı rüyalar (Tip B). Yazar bu iki rüya tipinin farklı düzeylerde tatminlik (dürtü boşalımı) sağladığını ve buna bağlı olarak olumlu (Tip A) ya da olumsuz (Tip B) prognostik sonuçlarla ilişkilendirilebileceğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte, yazar kitabında Tip A ve Tip B rüyaların, madde kullanım arzusunu nasıl ve neden farklı derecelerde tatmin ettiğine dair net bir kuramsal açıklama sunmamıştır. Bu tür rüyaların yalnızca tatminlik derecelerine göre sınıflandırılması yerine, düşlerdeki sansür mekanizması bağlamında ele alınması, bu rüyaların içsel dinamiklerine dair daha derinlemesine bir anlayış sağlayabilir.

Kitapta, uyuşturucu rüyalarının klinik tedavide önemli bir rol oynayabileceği sıkça vurgulanmaktadır. Colace'ye göre bu rüyalar, madde arzusunun gerek bilinçli gerekse bilinçdışı göstergeleri olarak tedavi sürecinde hastaların içsel durumları hakkında önemli ipuçları verir. Rüya içeriği ve bu içerikle ilişkili duyguların (suçluluk, öfke, rahatlama gibi) takip edilmesi, tedavi planlarının hastanın madde kullanma isteğine göre daha etkili şekilde uyarlanmasına olanak sağlayabilir.

Colace, uyuşturucu rüyalarının içerik ve doğası bakımından Freud'un rüya teorileriyle ilişkilendirilebileceğini belirtmektedir. Uyuşturucu rüyalarının çoğu, çocukluk çağı rüyalarına benzer biçimde doğrudan ve sansürlüdür, bu da onları klasik psikanalitik kuramın sınanabilir bir alanı haline getirir. Kitapta, Johnson'un (Johnson 2003) madde bağlantılı rüyaların, kişilerin madde arayışına yönelik davranışlarını erteleyerek Freud'un "rüya uykunun bekçisidir" görüşüyle uyumlu şekilde uykunun devamını sağladıkları yönündeki açıklamasına atıf yapılmaktadır. Öte yandan, bu tür rüyaların içeriklerine bakıldığında, kişinin madde kullanım arzusunu doğrudan madde kullanımı üzerinden gerçekleştirdiği sahnelerle sınırlı kalmadığı; ayrıca, kimi zaman maddenin reddedildiği ya da çeşitli nedenlerle kullanılmadığı durumların da sıkça yer aldığı bilinmektedir. Bu nedenle, söz konusu rüyaların tümü için uykuyu koruma işlevi taşıdıkları yönünde bir genelleme yapılması güçtür.

Nörobiyolojik açıdan, uyuşturucu rüyaları dopamin sisteminin aktivasyonu ile ilişkilidir ve bu durum madde isteğinin ve rüya içeriğinin şekillenmesinde belirleyicidir. Bu bağlamda yazar, madde bağlantılı rüyaların motivasyonel açıdan belirgin bir işlev gördüklerini ve rüya süreçlerindeki duygusal yükün düzenlenmesinde rol oynadıklarını belirtmektedir.

Sonuç olarak 'Uyuşturucu rüyaları' isimli kitap psikodinamik ve nöropsikanalitik açılardan bazı özgün katkılar sunan bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Uyuşturucu rüyaları; hastaların madde isteği, bu isteğin güncel yoğunluğu, istekle başa çıkma becerileri, madde kullanımına dair psikolojik çatışmaları ve terapi sürecinin seyrine ilişkin değerli bilgiler sağlayabilir. Buna rağmen, ülkemizdeki mevcut duruma bakıldığında - bildiğimiz kadarıyla - yalnızca bir bağımlılık kliniği dışında, hastaların rüyalarının tedavi sürecine dahil edildiği herhangi bir standart tedavi protokolü bulunmamaktadır. Ayrıca, Türkçe literatürde madde bağımlılığına ilişkin rüya temelli analizlerin son derece sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda söz konusu eser, hem bağımlılık tedavisi alanında çalışan klinisyenler hem de rüya kuramlarıyla ilgilenen araştırmacılar için kapsamlı ve özgün bir perspektif sunabilir.

Kaynaklar

- Berridge KC Robinson TE (1995) The mind of an addicted brain: Neural sensitization of wanting versus liking. *Curr Dir Psychol Sci*, 4:71-76.
- Choi SY (1973) Dreams as a prognostic factor in alcoholism. *Am J Psychiatry*, 130:699-702.
- Christo G Franey C (1996) Addicts' drug-related dreams: Their frequency and relationship to six-month outcomes. *Subst Use Misuse*, 31:1-15.
- Colace C (2004) Dreaming in addiction: A study on the motivational bases of dreaming processes. *Neuropsychanalysis*, 6:165-179.
- Colace C Belsanti S Antermite A (2014) Limbic system irritability and drug dreams in heroin-addicted patients. *Heroin Addict Relat Clin Probl*, 16:76-86.
- Colace C (2014) Clinical and Research Implications of Dreams about Drugs in Drug-addicted Patients. Bicester, UK, Karnac.
- Freud S (1900) *The Interpretation of Dreams*. Vienna, Franz Deuticke.
- Hajek P Belcher M (1991) Dream of absent-minded transgression: An empirical study of a cognitive withdrawal symptom. *J Abnorm Psychol*, 100:487-491.
- Hartmann E (2011) *The Nature and the Functions of Dreaming*. New York, Oxford University Press.
- Herr SR Montoya ID Preston KL (1994) Drug-related dreams in cocaine-dependent patients seeking treatment. *NIDA Res Monogr*, 141:154.

- Johnson B (2003) Psychological addiction, physical addiction, addictive character, and addictive personality disorder: A nosology of addictive disorders. *Can J Psychoanal*, 11:135–160.
- Kassel JD Shiffman S (1992) What can hunger teach us about drug craving? A comparative analysis of the two constructs. *Adv Behav Res Ther*, 14:141–167.
- Reid SD Simeon DT (2001) Progression of dreams of crack cocaine abusers as a predictor of treatment outcome: A preliminary report. *J Nerv Ment Dis*, 189:854–857.
- Revonsuo A (2000) The interpretation of dreams: An evolutionary hypothesis of the functions of dreaming. *Behav Brain Sci*, 23:877–901.
- Yee T Perantie DC Dhanani N Brown ES (2004) Drug dreams in outpatients with bipolar disorder and cocaine dependence. *J Nerv Ment Dis*, 192:238–242.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.